

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним з ключових в історії української суспільної свідомості є питання про право власності та його соціальне призначення. У всі часи інститут права власності посідав центральне місце в цивільному праві. Його основні положення обумовлюють зміст інших розділів цивілістики – договірнього, спадкового, зобов'язального права тощо. Саме цим пояснюється безперервний інтерес до дослідження захисту права власності з боку представників юридичної науки.

Стаття 13 Конституції України проголошує, що засадничим принципом у сфері захисту права власності є положення про те, що держава забезпечує рівний захист всіх суб'єктів права власності. Останніми роками питання про захист права власності набуло важливого теоретичного і практичного значення. Аналіз сучасної судової практики свідчить, що немає єдиної позиції судових органів з вирішення спорів, пов'язаних з порушенням права власності. Суди загальної юрисдикції і господарські суди, розглядаючи спори, пов'язані із захистом порушених прав, неоднозначно застосовують норми чинного законодавства, тому невизначеність судових органів в питанні одноманітного застосування положень цивільного права до спорів даної категорії призводить до порушення конституційних прав власників.

Дослідженню проблем захисту права власності, а також окремих способів захисту прав присвячені праці провідних вітчизняних та зарубіжних науковців. У наукових колах ці проблеми досліджували такі вчені: Ю.М. Андреєв, В.В. Бутньов, І.В. Болокан, С.М. Братусь, М.І. Гаврилюк, О.В. Дзера, І.О. Дзера, С.Є. Донцов, В.В. Джунь, С.Е. Демський, І.П. Домбровський, Г.В. Єременко, О.С. Йоффе, І.С. Канзафарова, О.М. Клименко, О.С. Красільнікова, Т.С. Ківалова, В.М. Коссак., Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданик, С.М. Романович, Я.М. Романюк, З.В. Ромовська, Є.А. Суханов, І.В. Спасибо-Фатєєва, Є.О. Харитонов, Р.Б. Шишка, Я.М. Шевченко, О.С. Яворська, Г.Б. Яновицька та інші.

Останнім часом увага українських науковців переважно зосереджується на загальних проблемах захисту права власності. Однак цього безперечно замало. Сьогодні актуальною є необхідність розробки нових наукових рекомендацій для подальшого вдосконалення чинного законодавства про власність та її захист, а також вдосконалення практики його застосування.

Розгляд та вирішення в судах цивільних справ щодо захисту права власності ускладнюється наявністю певних суперечностей у цивільному законодавстві України, пов'язаних з прийняттям чинного Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та внесенням зміни до законодавства щодо захисту права власності, з відсутністю чітких критеріїв диференціації способів захисту права власності та їх закріплення в ЦК України. Вказана обставина не сприяє належній правозастосовній практиці. Також залишаються недостатньо дослідженими превентивні способи захисту права власності та особливості застосування способів захисту права власності. Тому розв'язання на

дисертаційному рівні теоретичних і практичних проблем цивільно-правового захисту права власності має важливе значення для удосконалення відносин у досліджуваній сфері, що і зумовило вибір автором представленої теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в рамках тем науково-дослідницької роботи кафедри цивільного права і процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Гармонізація цивільного законодавства з правом Європейського Союзу» (номер державної реєстрації 0109U004333) та «Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства (номер державної реєстрації 0112U003754). Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка 26.03.2008 р. (протокол № 22/3).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання захисту права власності.

Для досягнення мети дослідження необхідно було вирішити такі *задачі*:

- дослідити джерела правового регулювання відносин захисту права власності;
- здійснити аналіз чинного вітчизняного законодавства, законодавства іноземних країн щодо врегулювання і практики застосування відновлювальних та компенсаційних способів захисту права власності;
 - проаналізувати наукові концепції та доктрини захисту права власності;
 - з'ясувати сутність способів та засобів захисту права власності;
 - визначити значення речово-правових та зобов'язально-правових способів захисту права власності в сучасних економічних умовах;
- дослідити критерії диференціації цивільно-правових способів захисту права власності;
- розкрити зміст способів захисту права власності;
- висвітлити особливості превентивних способів охорони права власності;
- дослідити проблеми правозастосовної діяльності у сфері захисту права власності з метою виявлення наявних проблем, суперечностей та запропонувати шляхи їх розв'язання;
- проаналізувати правові наслідки порушення суб'єктивного права власності;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства у сфері захисту права власності.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із захистом права власності.

Предметом дослідження є захист права власності в цивільному праві.

Методи дослідження. У ході роботи над дисертацією було застосовано комплекс методів наукового пошуку. Зокрема, за допомогою *діалектичного*

методу виявили в нормах чинного законодавства та судовій практиці суперечності, прогалини, аналіз яких слугує джерелом розвитку даного інституту, а також з'ясували шляхи і способи розв'язання цих суперечностей (підрозділи 1.2, 2.4). За допомогою *методу системно-структурного аналізу*, з врахуванням нових економічних реалій диференціюємо цивільно-правові способи захисту права власності залежно від правових наслідків їх застосування (підрозділ 1.2). *Історико-правовий метод* дав змогу встановити закономірності та тенденції розвитку захисту права власності в цілому та окремих його елементів (підрозділ 1.1). Використовуючи *логіко-юридичний метод наукового пізнання*, обґрунтовуємо усі висновки, яких доходимо у процесі дисертаційного дослідження, а також за допомогою цього методу формуємо та розкриваємо юридичні поняття (підрозділи 1.1, 2.2, 3.2). Застосовуючи *метод порівняльно-правового аналізу*, з метою запозичення досвіду у різних країнах для з'ясування, які з норм доцільно імплементувати у чинне законодавство України, порівняли основні положення захисту права власності за законодавством України та інших країн, а також порівняли способи захисту права власності з іншими видами компенсаційних правовідносин (підрозділи 1.2, 3.2).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є одним з перших комплексних науково-теоретичних і практичних досліджень способів захисту права власності в умовах сучасних реалій.

За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, що характеризуються науковою новизною і мають важливе теоретичне та практичне значення, а саме:

вперше:

- встановлено, що вимога про заборону вчинення певних дій чи зобов'язання на їх вчинення для запобігання порушення права власності слід розглядати як превентивний спосіб його захисту;

- обґрунтовано, що у випадках, передбачених законом, коли визнання права власності є необхідним як правопідтверджуючий юридичний факт, при відсутності матеріального спору, визнання права власності має здійснюватися через встановлення юридичного факту, що має юридичне значення в порядку окремого провадження;

- доведено, що захист права власності у разі його оспорювання здійснюється лише у випадках відсутності формально-юридичного документального підтвердження існування цього права;

- встановлено, що відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності належать за своєю правовою природою до зобов'язально-правових способів захисту права власності.

удосконалено:

- позицію, відповідно до якої рішення суду про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном не повинно мати одноразовий характер виконання і при наступному тотожному

порушенні цього ж права, встановленого рішенням суду, повинно виконуватись у разі виникнення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном;

- положення щодо доцільності застосування інституту набуття права власності за давністю володіння у разі невжиття власником заходів відновлення свого володіння, після спливу строку позовної давності;

- теоретичне обґрунтування, що у разі визнання незаконним правового акта, що порушує право власності з винесенням судового рішення про відшкодування власнику завданих збитків, необхідно передбачити у Законі України «Про Державний бюджет України» статтю видатків, якщо держава є відповідачем у справі;

дістали подальшого розвитку:

- позиція стосовно співвідношення термінів «способи захисту права власності» та «засоби захисту права власності». Визначено, що при порушенні або оспорюванні права власності за доцільне використовувати ці терміни в певній конструкції, а саме: «способи захисту права власності» реалізуються через конкретні засоби, оскільки специфіка вищезгаданого захисту полягає у застосуванні таких юридичних засобів, які забезпечують у певний спосіб усунення перешкоди у здійсненні права власності та відновлення майнового становища потерпілого власника за рахунок майнових благ порушника чи іншої зобов'язаної особи;

- теза про необхідність встановлення чітких критеріїв визначення моральної шкоди, завданої власнику порушенням його права. Встановлено, що моральна шкода полягає у психічному дискомфорті, якого фізична особа зазнала у зв'язку із порушенням її права власності, що призвело до втрати або пошкодження певного майнового блага.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені у дисертаційній роботі положення, висновки і пропозиції використані та можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальших наукових досліджень з проблем захисту права власності;

- *сфері правотворчості* – для вдосконалення законодавчих і підзаконних актів, що регулюють відносини, які виникають у зв'язку з захистом права власності та використання в якості допоміжних матеріалів щодо організації семінарів, круглих столів з актуальних проблем при порушенні або оспорюванні права власності та його захисті;

- *сфері правозастосовної діяльності* – для одноманітного застосування положень цивільного права при розгляді судами загальної юрисдикції і господарськими судами спорів, пов'язаних із захистом порушених конституційних прав власників;

- *навчальному процесі* – при підготовці підручників та навчальних посібників з цивільного права, спецкурсів, а також у процесі викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Актуальні проблеми цивільного права», «Актуальні проблеми права власності», «Господарське право»,

«Актуальні проблеми господарського процесу» (довідка про впровадження результатів Тернопільського національного економічного університету від 14 лютого 2012 року).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на наступних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: X Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи» (м. Тернопіль, 2008 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Ключевые проблемы современной науки – 2009» (Болгарія, м. Софія, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Научная мысль информационного века» (Польща, м. Перемишль, 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Дні науки-2011» (Чехія, м. Прага, 2011 р.); XIV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи» (м. Тернопіль, 2012 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у дванадцяти публікаціях, п'ять з яких у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань, затверджених МОН України, одна у зарубіжному фаховому виданні, п'ять у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях та одна стаття в іншому друкованому виданні України, що додатково відображає результати дослідження.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатку на одній сторінці. Повний обсяг дисертації становить 203 сторінки, із них основного тексту – 172 сторінки. Список використаних джерел налічує 322 найменування і займає 30 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, його науково-теоретичну базу, зв'язок роботи з науковими планами та програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано положення, що містять наукову новизну, окреслено практичне значення дисертації, кількість публікацій, а також апробацію результатів і структуру роботи.

Розділ 1 «Загально-теоретичні питання захисту права власності в цивільному праві» містить два підрозділи і присвячений характеристиці захисту права власності в цивільному праві України та проблемам пов'язаним із класифікацією цивільно-правових способів захисту права власності.

У підрозділі 1.1 «Загальна характеристика захисту права власності в цивільному праві України» розкриваються конституційні гарантії здійснення права власності та визначальні положення про його захист. Піддаються аналізу правові категорії «охорони» і «захисту» крізь призму об'єктивного та суб'єктивного права. Визначено, що норми об'єктивного права регулюють

правовідносини щодо права власності, визначаючи їх зміст та обов'язки сторін, а суб'єктивне право є способом досягнення можливостей і реалізації права на захист при порушенні права власності. Саме за допомогою об'єктивного та суб'єктивного права особа реалізує своє право на охорону права власності при його непорушності та на захист – при його порушенні. Суб'єктивне право на захист права власності тісно взаємопов'язане з об'єктивним правом на охорону права власності, адже ті або інші юридичні права суб'єктів, що, власне, і становлять сутність суб'єктивного права, формулюються у чинних юридичних нормах, тобто в об'єктивному праві. Отже, суб'єктивне право на захист права власності не може виникнути без об'єктивізації у нормах об'єктивного права на охорону права власності. Метою і призначенням існування норм права (об'єктивного права на охорону права власності) врешті-решт є правове регулювання суспільних відносин, а також забезпечення цього регулювання відповідним правовим механізмом, а правове регулювання в свою чергу здійснюється через право на захист права власності. Доведено доцільність вживання правової категорії «охорона права власності» у правовідносинах на об'єктивному рівні та «захист права власності» – на суб'єктивному.

Викладені аргументи щодо розмежування понять «способів» та «засобів» захисту права власності. Дисертанткою висунуто авторський підхід до даної проблеми. Право власності перебуває постійно під охороною (об'єктивне право) доти, доки воно не буде порушене. З моменту реалізації (активних дій суб'єкта) право на захист правовідношення переходить в площину суб'єктивного права, тобто реалізації способів захисту права власності за допомогою конкретних засобів, з метою відновлення порушених прав та припинення дій, що порушують такі права. Запропоновано при порушенні або оспорюванні права власності використовувати терміни «способи захисту права власності» та «засоби захисту права власності» в певній конструкції, а саме: «способи захисту права власності» реалізуються через конкретні засоби, оскільки специфіка вищезгаданого захисту полягає у застосуванні таких юридичних засобів, які забезпечують у певний спосіб усунення перешкоди у здійсненні права власності та відновлення майнового становища потерпілого власника за рахунок майнових благ порушника чи іншої зобов'язаної особи. Зазначено при використанні вищезгаданого захисту застосовувати термін "спосіб" для позначення дій, що можуть бути здійснені особою як суб'єктом цивільного прав, для захисту свого порушеного права власності.

У підрозділі 1.2 «Класифікація цивільно-правових способів захисту права власності» звернено увагу на відсутність чіткої, закріпленої в законодавстві диференціації способів захисту права власності. Доведена думка щодо можливості поділу способів захисту права власності залежно від правових наслідків їх застосування в умовах відсутності чіткої, закріпленої в законодавстві диференціації способів захисту права власності на речово-правові, що включають в себе: витребування майна з чужого незаконного володіння, усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном, визнання права власності і визнання незаконним

правового акта, що порушує право власності та зобов'язально-правові способи захисту, що виражаються через: способи захисту права власності у договірних зобов'язаннях – визнання правочинів недійсними та переведення прав і обов'язків покупця у разі продажу частки за договором у спільній частковій власності; способи захисту права власності у недоговірних зобов'язаннях – набуття, збереження майна без достатньої правової підстави, відшкодування шкоди, в т.ч. завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності і компенсація моральної шкоди в разі порушення права власності.

Зауважено, що ЦК України передбачає серед способів захисту права власності вимоги власника, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право або про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню. Закріплення у цивільному законодавстві такого способу захисту права власності обумовлюється перенесенням центру ваги зі шкідливого результату на більш ранній ступінь, коли протиправне діяння лише створює можливість заподіяння шкоди, або коли сама діяльність має небезпечні властивості загрози. Проте існує певна неузгодженість в цивільному законодавстві, адже захист права власності може починатися з моменту його порушення, а згаданий спосіб захисту права власності застосовується відповідно коли тільки виникає загроза порушення права власності. Запропоновано законодавцю внести зміни в законодавство і перенести можливість захисту права власності з моменту його порушення на момент виникнення загрози такого порушення. Зміст ч. 2 ст. 386 ЦК України дав змогу віднести зазначений спосіб захисту права власності до своєрідних «превентивних» цивільно-правових способів захисту права власності, спрямованих на попередження завдання шкоди у майбутньому, а відтак вони набувають важливого превентивно-виховного значення. Наголошено на певній проблемі в практиці, оскільки цей спосіб є надзвичайно ефективний, але водночас малодосліджений, адже навіть в запропонованому варіанті поділу способів захисту права власності неможливо його віднести до жодної з груп способів. Тому в даному випадку дисертантка провела певну паралель між співвідношенням понять «охорона» і «захист» права власності та показала, на основі згаданої прогалини законодавства, динаміку переходу «охорони права власності» на «захист права власності».

Розглянуто превентивний спосіб захисту права власності, а саме зобов'язання, що виникає внаслідок створення загрози порушення права власності іншою особою у майбутньому, як «охорону права власності» доти, доки неусунення такої загрози приведе до завдання шкоди та застосування відповідних способів «захисту права власності».

Запропоновано ст. 1164 ЦК України викласти в такій редакції: «У разі не усунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи заінтересована особа має право вимагати: 1) вжиття невідкладних заходів щодо усунення загрози; 2) відшкодування завданої шкоди; 3) заборони

діяльності, яка створює загрозу; 4) відшкодування витрат, пов'язаних з вжиттям невідкладних заходів щодо усунення загрози».

Розділ 2 «Речово-правові способи захисту права власності в цивільному праві» містить п'ять підрозділів і присвячений дослідженню диференціації речово-правових способів захисту права власності та особливостей їх застосування.

Підрозділ 2.1 «Методологічні засади регулювання способів захисту права власності» містить характеристику основного напрямку дослідження, а також відповідних методів, зумовлених дослідженням правовідносин, що виникають з приводу порушення та захисту права власності.

За допомогою діалектичного методу дослідили чинне законодавство, яке визначає порядок і способи захисту права власності та вивчили судову практику і таким чином з'ясували особливості застосування способів захисту права власності в цивільному праві та розробили пропозиції внесення змін та доповнень до чинного законодавства України.

Історико-правовий метод забезпечив можливість дослідження захисту права власності в історичній перспективі та оцінки його як результату тривалого розвитку науки цивільного права, а також дав змогу встановити закономірності та тенденції розвитку захисту права власності в цілому та окремих його елементів.

Поміж методів наукового дослідження дисертанткою приділено увагу методу системно-структурного аналізу, за допомогою якого з врахуванням нових економічних реалій диференціювали цивільно-правові способи захисту права власності залежно від правових наслідків їх застосування.

Підрозділ 2.2 «Витребування майна з чужого незаконного володіння» характеризує спосіб захисту права власності, який отримав назву «віндикація». Застосовується віндикація тоді, коли у власника зберігається право власності, але він не може його здійснювати, оскільки річ вибула із його володіння і перебуває у неправомірному (незаконному) володінні іншої особи. Реалізується право на захист шляхом звернення особи до суду з позовом про витребування майна з чужого незаконного володіння, який отримав назву «віндикаційний позов».

Серед основних елементів цього способу, таких як: вибуття речі із володіння власника; перехід речі у володіння невластника за незаконними підставами; відмова невластника задовольнити вимоги власника на повернення йому речі, обґрунтовано віднесли відсутність договору між власником та незаконним володільцем.

Для розглядуваного способу захисту права власності важливий предмет, яким є конкретне майно, а значить, ним може бути тільки індивідуально-визначене майно.

Щодо незаконності володіння особою річчю, то ця умова віндикації містить декілька аспектів, що вимагають уточнення. Для остаточного вирішення питання відповідача за цим позовом з'ясували не тільки об'єктивну сторону – законність і незаконність прав власника, та враховували у поведінці

набувачів майна й суб'єктивний фактор: знала чи не знала особа, повинна була знати чи ні, мала можливість знати чи ні про певну обставину. Відтак, слід розрізнити два види набувачів чужих речей: а) добросовісних; б) недобросовісних. Такий критерій, як «добросовісність» став новелою в сучасному законодавстві України, оскільки в Законі України «Про власність», що втратив чинність, не містилось юридичних критеріїв для здійснення повернення майна власнику та віндикація майна зовсім не була поставлена в залежність від добросовісності набувача.

У роботі наділено позитивом інститут набуття права власності за давністю володіння в умовах упорядкування цивільного обороту, що є новелою законодавства і надзвичайно актуальною при захисті права власності, адже запроваджує новий інститут – набуття права власності за давністю володіння, що забороняє застосування такого способу захисту права власності як витребування майна як з чужого незаконного володіння та є певним забезпеченням прав володільця при захисті його прав. Очевидно, що при розв'язанні зазначеної проблеми вважається, що кожний учасник цивільних правовідносин має бути компетентним у питаннях свого майнового стану, тобто точно знати, яке саме майно йому належить і вживати заходів щодо відновлення свого володіння у разі втрати такого. При цьому, безумовно, суб'єктивне цивільне право особи повинно захищатися лише на її розсуд. Водночас, якщо власник не вживає заходів відновлення свого володіння за умов, визначених ст. 344 ЦК України, то він, з позиції упорядкування цивільного обороту, повинен нести негативні наслідки такої юридичної пасивності.

У контексті дослідження піднята дискусія щодо схожості віндикаційних вимог з реституційними і за викладом, і за сутністю, бо особа, яка набула майно за недійсним правочином, не є його власником, а значить, утримує майно як незаконний володільець. Для того, щоб вирішити питання можливості застосування віндикації чи реституції, необхідно виходити зі змісту правовідносин, які виникають між сторонами.

Підрозділ 2.3 «Усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпорядження своїм майном» характеризує негаторний позов, що являє собою вимогу власника (або титульного володільця) про усунення порушень зі сторони третіх осіб у здійсненні його права, які не пов'язані з позбавленням володіння майном, але створюють перешкоди власнику в користуванні чи розпорядженні своєю власністю.

Речовий характер негаторних позовів обумовлений тим, що власник і відповідач перебувають в речово-правових правовідносинах із приводу спірної речі та може бути поданим тільки щодо індивідуально-визначеного майна.

Предметом негаторного позову є вимога позивача про усунення з боку відповідача будь-яких перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном. Підставою негаторного позову є обставини, що підтверджують право позивача на користування і розпорядження майном, вчинення відповідачем дій, що перешкоджають позивачу використовувати

належні йому права, позадоговірний характер наявних між сторонами правовідносин. Позов може бути заявлений лише доти, доки триває правопорушення або не ліквідовані його наслідки. Захист прав і охоронюваних законом інтересів за негативним позовом надається судом у двох формах, а саме: 1) припиняються дії, що порушують право позивача; 2) відновлюється становище, яке існувало до порушення права.

Зауважено, що негативний спосіб захисту на практиці зустрічається рідко, а іноді навіть зводиться до вимог про зняття арешту з майна, проте протиправні дії, котрі призвели за тих самих умов до захисту права власності заявленням тотожного негативного позову, носять повторювальний характер. Запропоновано пред'явлення одного і того ж рішення, тобто його виконання при кожному з тотожних по всіх аспектах порушень. Оскільки внаслідок тих або інших дій відповідних публічних органів (здебільшого суду чи органів державної виконавчої служби) власник часто не може вільно розпорядитися своїм майном через одні й ті самі обставини. За загальним правилом вважається, що рішення суду про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном має одноразовий характер виконання. На думку дисертантки, це правило є соціально несправедливим, адже для чого власник за тих самих обставин і при тотожних умовах повинен звертатись кожного разу до суду з позовом, наперед знаючи спосіб про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном. Вважається, що рішення суду повинно відноситись до типу рішень з багаторазовим характером (наприклад рішення суду про визнання права власності) чи з триваючим характером (рішення суду про стягнення аліментів чи інших періодичних платежів) і виконуватись в міру виникнення перешкод зі сторони однієї і тої самої особи у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном, а механізм виконання наведеного положення потрібно законодавчо закріпити в Законі України «Про виконавче провадження». Запропоновано внести зміни до ст. 22 Закону України «Про виконавче провадження» щодо пред'явлення виконавчих документів до виконання та доповнити частиною такого змісту: «Рішення про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном може пред'являтися для виконання тим же ж власником до того ж самого боржника при виникненні тотожних обставин, встановлених судом, протягом усього періоду їх існування». Щодо механізму виконання наведеного положення, то варто внести зміни до ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження» та доповнити перелік виконавчих документів, що підлягають примусовому виконанню державною виконавчою службою, саме рішенням суду про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном за умови повторного звернення з заявою про виконання рішення того ж власника про усунення перешкод у здійсненні права користування та розпоряджання стосовно тотожного майна тим же ж боржником при виникненні обставин, що носять той самий характер.

Констатовано, що позов про зняття арешту з майна є процесуальним засобом такого способу захисту права власності, як визнання права власності, порушеного при арешті майна, за відсутності умови фактичного вилучення майна, що здійснюється зацікавленими особами і направлений на захист речового права осіб-власників, що не є сторонами у виконавчому провадженні.

У підрозділі 2.4 «Визнання права власності» проаналізовано певну новелу, а саме ст. 392 ЦК України, згідно з якою особа, яка є власником майна, може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності. Дана стаття є вкрай необхідною, адже вона ліквідувала існуючий вакуум навколо такого способу захисту права власності шляхом її визнання за конкретним власником.

Автором звернута увага на думки вчених щодо застосування позовної давності відносно позовів про визнання права власності та складене своє бачення даної проблеми. Оскільки позови про визнання права власності з одного боку, не пов'язані з конкретними порушеннями прав власника і, з іншого, диктуються незаконною поведінкою третьої особи, що продовжується, на них взагалі не повинна поширюватись дія позовної давності.

Для того, щоб був чітко виражений спір для звернення до суду про визнання права власності в порядку ст. 392 ЦК України запропоновано ст. 392 ЦК України викласти в такій редакції: «Власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності, за умови відмови компетентного органу про видачу дубліката втраченого документа».

Авторкою запропоновано, щоб при відсутності спору про право, при визнанні права власності, власники, котрих право власності порушене, звертались до суду в порядку окремого провадження з заявою про встановлення факту володіння майном на праві власності, підтвердивши тим самим констатуючий характер аналізуючого способу. Для цього необхідно внести зміни до ст. 392 ЦК України, яка стосується визнання власником права власності та доповнити її після слів «якщо це право оспорується іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності» словами такого змісту: «або встановити в інший спосіб».

Доведено, що визнання права власності має подвійну правову природу, що зумовлює застосування такого способу захисту права власності в двох напрямках: через позов про визнання права власності в позовному провадженні (при наявності спору) та через заяву про встановлення факту володіння майном на праві власності в окремому провадженні (при відсутності спору). Щодо позову про зняття арешту з майна, то зауважено, що позов про зняття арешту з майна є процесуальним засобом такого способу захисту права власності, як визнання права власності, порушеного при арешті майна, за відсутності умови фактичного вилучення майна, що здійснюється зацікавленими особами і

направлений на захист речового права осіб власників майна, що не є сторонами у виконавчому провадженні.

Порушена дискусія стосовно визнання права власності на новостворене, самочинне та незавершене будівництво. Звернута увага на неузгодженість стосовно даного питання Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та ЦК України.

У підрозділі 2.5 «Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності» розглядається порушення прав власників з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб, які виражаються в формі здійснення незаконних дій (бездіяльності) або видання незаконного акта. При аналізі визнання незаконним правового акта, що порушує право власності як речово-правового способу захисту права власності, звернули увагу, що він реалізується через позови до публічної влади, тобто вимоги, що заявляються до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Запропонували з ч. 2 ст. 393 ЦК України виключити норму щодо права власника на відшкодування майнової та моральної шкоди у разі неможливості відновлення попереднього становища після видання правового акта органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, котрий порушив права власника, оскільки ст. 393 ЦК України міститься в главі 29 ЦК України серед речово-правових способів захисту права власності, а містить у собі змішані вимоги із зобов'язально-правовими. У ході розгляду зауважили, що недоліками в законодавчому врегулюванні питань захисту права власності у випадках втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у здійснення власником його правомочностей та видання ними актів, які порушують права власників, є наявність великої кількості нормативних актів, що регулюють ці питання, та відсутність єдиної термінології як щодо суб'єктів відповідальності, так і щодо дій цих суб'єктів.

Розділ 3 «Зобов'язально-правові способи захисту права власності в цивільному праві» містить два підрозділи і присвячений дослідженню проблем захисту права власності у договірних та недоговірних зобов'язаннях.

У підрозділі 3.1 «Захист права власності у договірних зобов'язаннях» авторка розглядає такі договірні зобов'язально-правові способи захисту, які найбільш відповідають саме захисту права власності, це: визнання правочинів недійсними та переведення прав і обов'язків покупця у разі продажу частки у спільній частковій власності.

У ході розглядуваного питання зауважили, що право власності у покупця виникає у момент укладення договору і його нотаріального посвідчення, а не з моменту державної реєстрації права власності. Запропонували законодавцю внести зміни в ЦК України та в Закон України «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень», які вказують на те, що права на нерухоме майно, які підлягають державній реєстрації, виникають з дня такої реєстрації. З метою захисту права власності наголосили на правильність пов'язання моменту виникнення права власності у нового набувача з моментом укладення договору

і його посвідчення.

При дослідженні відкрита дискусія щодо співвідношення термінів «чинний», «недійсний» і «нікчемний» правочин у контексті застосування такого способу захисту права власності, як визнання правочинів недійсними. Щодо застосування наслідку недійсності правочину – реституції, то виникла думка, що якщо відповідач не клопотатиме про застосування двосторонньої реституції, він не повинен повертатись у становище, яке існувало до вчинення недійсного правочину, що прямо суперечить змісту реституції, оскільки п. 1 ст. 216 ЦК України встановлює двосторонній характер поновлення сторін у початковому становищі. Тому запропонували внести зміни до ч. 5 ст. 216 ЦК України та перефразувати її словами такого змісту: «Наслідки недійсності нікчемного правочину суд може застосувати за клопотанням сторін» для того, щоб усунути плутанину в діяльності суду щодо меж позовних вимог.

Дисертанткою зауважено, що правовий режим спільності майна спричинює відповідні особливості при реалізації співвласниками їх правомочностей, що, в свою чергу, зумовлює специфічність правових способів при вирішенні спорів між ними. Специфічність спільності майна зумовлює такий вид порушень, як порушення переважного права на придбання частки у спільному майні. Для того, щоб права співвласника були більш захищені при порушенні його права власності, запропоновано законодавцю укладання даного договору викласти як обов'язок, а не як право співвласників та перефразувати ч.2 ст. 358 ЦК України таким чином: «Співвласники повинні домовитися про порядок володіння та користування майном, що є їхньою спільною частковою власністю». Порядок володіння та користування майном, що є спільною частковою власністю, встановлений співвласниками у договорі. Однак такий договір не досліджувався в аспекті захисту права власності, тому й існувала певна невизначеність із вищенаведеним способом захисту права власності.

У підрозділі 3.2 «Способи захисту права власності у недоговірних зобов'язаннях» зауважено, що недоговірні зобов'язально-правові способи охороняють право власності не прямо, а лише опосередковано, оскільки відновити право власності неможливо, тільки можливо відновити становище, яке існувало до його порушення.

Розглянуті такі недоговірні зобов'язально-правові способи захисту, якими захищається порушене право власності, як: вимога про повернення безпідставно набутого або збереженого майна, відшкодування шкоди, в т.ч. завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку інших будівель у зв'язку зі зниженням їх цінності та компенсація моральної шкоди у разі порушення права власності.

На думку авторки, норму, в якій держава гарантує кожній особі захист свого майнового права шляхом відновлення становища, яке існувало до порушення, варто було б закріпити в спеціальних нормах, які регулюють захист права власності та викласти дане положення в такому контексті: «Кожна особа має право на захист свого майнового права шляхом відновлення майнового становища, яке існувало до порушення його права власності». Проаналізована

схожість згаданої вище вимоги із вимогами неволодіючих власників до володіючих невластників про повернення майна із незаконного володіння останніх (віндикаційні позови).

Звернуто увагу на те, що спосіб захисту права власності, передбачений ст. 394 ЦК України, який є новелою цивільного законодавства, невдало розміщений в главі 29 книги третьої ЦК України, серед речово-правових способів захисту права власності, адже це зобов'язально-правова вимога. Тому запропоновано відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку інших будівель у зв'язку зі зниженням їх цінності передбачити в главі 82 ЦК України підрозділу другого (недоговірні зобов'язання) книги п'ятої ЦК України, що передбачає зобов'язально-правові способи захисту. Норми глави 82 ЦК України застосовуються до способів захисту права власності – із врахуванням сутності порушення відносин власності та недостатньому їх правовому урегулюванню у главі 29 ЦК України з метою уникнути дублювання норм про відшкодування шкоди та чіткого поділу способів захисту права власності.

Проаналізована дискусія стосовно понять «моральна» та «немайнова» шкода, «відшкодування» та «компенсація» шкоди в контексті захисту права власності. Зроблено висновок, що правовим наслідком порушення права власності буде «компенсація моральної шкоди», адже відшкодувати її при порушенні права власності неможливо.

ВИСНОВКИ

Аналіз основних доктринальних підходів до дослідження особливостей захисту права власності, а також положень чинного цивільного законодавства у досліджуваній сфері правовідносин дозволив сформулювати наступні висновки.

1. Захист права власності є самостійним суб'єктивним правом, яке виникає в момент виникнення загрози його порушення або оспорювання. У зміст даного права включається правомочності, кожна з яких полягає у здійсненні активних позитивних дій.

2. При порушенні або оспорюванні права власності доцільно використовувати терміни «способи захисту права власності» та «засоби захисту права власності» в певній конструкції, а саме: «способи захисту права власності» реалізуються через конкретні засоби, оскільки специфіка вищезгаданого захисту полягає у застосуванні таких юридичних засобів, які дозволяють усунути перешкоди у здійсненні права власності та відновлення майнового становища потерпілого власника. Саме тому пропонується при використанні вищезгаданого захисту застосовувати термін «спосіб» для позначення дій, що можуть бути здійснені особою як суб'єктом цивільного права для захисту свого порушеного права власності.

3. Способи захисту права власності можна диференціювати залежно від правових наслідків їх застосування на речово-правові способи, що включають у себе: витребування майна з чужого незаконного володіння, усунення перешкод

у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном, визнання права власності і визнання незаконним правового акта, що порушує право власності та зобов'язально-правові способи захисту, що виражаються через: способи захисту права власності у договірних зобов'язаннях – визнання у правочинів недійсними та переведення прав і обов'язків покупця у разі продажу частки за договором у спільній частковій власності; способи захисту права власності у недоговірних зобов'язаннях – набуття, збереження майна без достатньої правової підстави, відшкодування шкоди, в т.ч. завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку інших будівель у зв'язку зі зниженням їх цінності і компенсація моральної шкоди у разі порушення права власності.

4. Вимога про вчинення певних дій, чи про заборону їх вчинення для запобігання порушення права власності слід розглядати як превентивний спосіб його захисту. Захист права власності можливий з моменту виникнення загрози такого порушення. Засобом такого захисту є позов про заборону або покладенням обов'язку вчинення певних дій.

5. Власник, майну якого загрожує небезпека, має право вимагати її усунення від того, хто її створює. У разі неусунення загрози майну власник або управлена особа має право вжити заходів щодо попередження негативних наслідків. Тому ст. 1164 ЦК України необхідно викласти в такій редакції: «У разі неусунення загрози життю, здоров'ю, майну особи заінтересована особа має право вимагати:

- 1) вжиття невідкладних заходів щодо усунення загрози;
- 2) відшкодування завданої шкоди;
- 3) заборони діяльності, яка створює загрозу;
- 4) відшкодування витрат, пов'язаних з вжиттям невідкладних заходів щодо усунення загрози».

6. Оспорювання права власності вимагає захисту лише у разі відсутності формально-юридичного документального підтвердження його існування. Вимоги осіб, які не перебувають у правовому зв'язку з власником і не є юридично заінтересованою стороною щодо належності права певному суб'єкту не мають правового значення і не можуть розглядуватися як підстава для захисту шляхом визнання права.

7. Рішення суду про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном, що не пов'язане з позбавленням права власності, не повинно мати одноразового характеру виконання і при наступному тотожному порушенні, встановленого судом цього ж права, повинно виконуватись у разі виникнення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном.

8. Визнання права власності є загальним способом його захисту. У разі оспорювання права засобом захисту є позов про визнання права. Якщо у випадках, передбачених законом, визнання права власності є необхідним як правопідтверджуючий юридичний факт, то визнання права власності має здійснюватися шляхом встановлення юридичного факту окремого провадження.

9. Запропоновано ст. 392 ЦК України викласти в такій редакції: «Власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності, за умови відмови компетентного органу про видачу дубліката втраченого документа».

10. З огляду на те, що визнання незаконним правового акта, що порушує право власності, відносимо до речово-правових способів захисту права власності, пропонуємо внести зміни в законодавство, а саме: з ч. 2 ст. 393 ЦК України усунути норму щодо права власника на відшкодування майнової та моральної шкоди у разі неможливості відновлення попереднього становища після видання правового акта органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування, котрий порушив права власника. Такий спосіб захисту передбачений ЦК України в главі 82 «Відшкодування шкоди».

11. Згідно з Порядком державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень одним з документів, що підтверджує виникнення, перехід та припинення речових прав на нерухоме майно, є рішення суду, що набрало законної сили. Однак Порядком прийняття в експлуатацію закінчених будівництв передбачено, що після визнання права власності на будівельний об'єкт (в т.ч. на самочинно збудоване нерухоме майно) його необхідно прийняти в експлуатацію в установленому законодавством порядку. З метою усунення суперечностей в нормативних актах прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію повинно пов'язуватися з визнанням і державною реєстрацією права власності на нього. Тому постановлення рішення судом повинно враховувати висновок Державної архітектурно-будівельної інспекції про готовність до експлуатації.

12. У ЦК України доцільно укладення договору між співвласниками передбачити, як обов'язок, а не як право співвласників. Дефініцію ч. 2 ст. 358 ЦК України слід викласти в такій редакції: «Співвласники повинні домовитися про порядок володіння та користування майном, що є їхньою спільною частковою власністю».

13. Пропонуємо відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності передбачити в главі 82 ЦК України підрозділу другого (недоговірні зобов'язання) книги п'ятої ЦК України, що передбачає зобов'язально-правові способи захисту, оскільки це зобов'язально-правова вимога. Норми глави 82 ЦК України необхідно застосовувати до способів захисту права власності із врахуванням сутності порушення відносин власності з метою уникнення дублювання норм про відшкодування шкоди та чіткого поділу способів захисту права власності на речово-правові та зобов'язально-правові.

14. Підставами для відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель є:

- документальне підтвердження права власності на нерухоме майно;
- наявність факту зниження цінності земельної ділянки, житлового

будинку чи інших будівель;

– відсутність між власником та заподіювачем шкоди договірних відносин, змістом яких є передання земельної ділянки, інших будівель у користування заподіювачу шкоди.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Гупаловська О.Б. Правові засоби захисту права власності /О.Б. Гупаловська // Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2008. – Вип. 3. – С. 98-100.

2. Гупаловська О.Б. Позов про визнання права власності як речово-правовий засіб захисту права власності /О.Б. Гупаловська // Вісник Львівського національного університету. – 2010. – Вип. 50. – С.161-165.

3. Гупаловська О.Б. Відшкодування моральної шкоди як зобов'язально-правовий засіб захисту права власності /О.Б. Гупаловська// Адвокат. – 2010. – № 8. – С.16-21.

4. Гупаловська О.Б. Негаторний позов як засіб захисту права власності / О.Б. Гупаловська // Актуальні проблеми правознавства. – 2011. – № 1. – С. 255-263.

5. Гнатів О.Б. Превентивні способи захисту права власності /О.Б. Гнатів // Європейські перспективи. – 2012. – № 5. – С.125-130.

6. Гнатів О.Б. Захист прав власників у разі завдання шкоди земельній ділянці, житловому будинку чи іншій будівлі у зв'язку із зниженням їх цінності / О.Б. Гнатів// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2012. – Вип. 20, ч.1, том 2. – С.38-41.

7. Hnativ O.V. Protection of owners' rights under the civil law of Ukraine in conditions of wrongful legal acts that violate property rights/ О.В. Hnativ O.V. // Gentes & Nationes. – Polska, Bielsko-Biała, 2013. – С. 117-127.

8. Гупаловська О.Б. Специфіка цивільно-правового захисту права власності // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи: зб. тез доповідей Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Тернопіль, 11 квітня 2008 р.) / О.Б. Гупаловська // Тернопіль: Вид-во ТзОВ «Терно-граф», 2008. – С. 305-307.

9. Гупаловська О.Б. Віндикаційний позов як засіб захисту права власності // Ключевые проблемы современной науки – 2009: зб. тез доповідей V Міжнародної науково практичної конференції (м. Софія, 17-25 квітня 2009 р.) / О.Б. Гупаловська // – Софія : Вид-во «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2009. – С. 22-24.

10. Гупаловська О.Б. Реституція як наслідок недійсних правочинів у зобов'язально-правових засобах захисту права власності // Научная мысль информационного века: зб. тез доповідей V Міжнародної науково практичної конференції (м. Перемишль 07-15 березня 2010 р.) / О.Б. Гупаловська // Перемишль: Вид-во «Наука і studia», 2010. – С. 52-54.

11. Гупаловська О.Б. Особливості відновлення майнових прав власника у разі порушення його права власності// Дни науки – 2011: зб. тез доповідей VII

Міжнародної науково практичної конференції 27.03.2011-05.04.2011 року / О.Б. Гупаловська // Прага: Вид-во «Education and Science», 2011. – С. 93-96.

12. Гупаловська О.Б. Актуальні проблеми захисту прав власників в умовах існування незаконних правових актів, що порушують право власності // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи: зб. тез доповідей XIV Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Тернопіль, 20 квітня 2012 р.) / О.Б. Гупаловська // Тернопіль: Вид-во «Вектор», 2012. – С. 140-143.

АНОТАЦІЯ

Гнатів О.Б. Захист права власності в цивільному праві. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національна академія внутрішніх справ. – Київ, 2015.

У дисертації досліджено поняття, специфіка та види цивільно-правового захисту права власності в цивільному праві. Надається характеристика основним способам захисту права власності, зокрема таким речово-правовим, як: витребування майна з чужого незаконного володіння, усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном, визнання права власності і визнання незаконним правового акта, що порушує право власності, а також зобов'язально-правовим, що виражаються через: способи захисту права власності у договірних зобов'язаннях – визнання правочинів недійсними та переведення прав і обов'язків покупця у разі продажу частки за договором у спільній частковій власності; та у недоговірних зобов'язаннях – набуття, збереження майна без достатньої правової підстави, відшкодування шкоди, в т.ч. завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності і компенсація моральної шкоди у разі порушення права власності.

Внесено пропозиції щодо вдосконалення відповідних норм Цивільного кодексу України і законів України, що стосуються права власності та практики їх застосування судами, сформульовано наукові висновки щодо окремих теоретичних проблем цивільного права.

Ключові слова: право на захист, право власності, способи захисту, позовна давність, порушення прав, способи захисту.

АННОТАЦИЯ

Гнатив О.Б. Защита права собственности в гражданском праве. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальная академия внутренних дел. – Киев, 2015.

В диссертации исследовано понятие, специфика и виды гражданско-правовой защиты права собственности в гражданском праве. Дается характеристика основным способам защиты права собственности, в частности таким вещественно-правовым как: истребования имущества из чужого незаконного владения, устранения препятствий в осуществлении собственником права пользования и распоряжения своим имуществом, признании права собственности и признании незаконным правового акта, который нарушает право собственности, а также обязательственно-правовым, выражающиеся через: способы защиты права собственности в договорных обязательствах – признание сделок недействительными и перевод прав и обязанностей покупателя в случае продажи доли по договору в общей долевой собственности; и в недоговорных обязательствах – приобретение, сохранность имущества без достаточного правового основания, возмещения вреда в т.ч. причиненного собственнику земельного участка, жилого дома других построек в связи со снижением их ценности и компенсация морального ущерба в случае нарушения права собственности.

В работе рассмотрено требование о совершении определенных действий, или о запрещении совершения для предотвращения нарушения права собственности в качестве превентивного способа его защиты. Отмечено, что защита права собственности возможна с момента возникновения угрозы такого нарушения. Средством такой защиты является иск о запрете или положение об обязанности совершения определенных действий.

Автор доказал, что оспаривание права собственности требует защиты только в случае отсутствия формально-юридического документального подтверждения его существования.

Доказано, что решение суда об устранении препятствий в осуществлении собственником права пользования и распоряжения своим имуществом, которое не связано с лишением права собственности, не должно иметь разовый характер выполнения и при следующем подобном нарушении, установленным судом, это же право должно выполняться при возникновении препятствий в осуществлении собственником права пользования и распоряжения своим имуществом.

Определено, что признание права собственности является общим способом его защиты. В случае оспаривания права, средством защиты является иск о признании права. Если в случаях, предусмотренных законом, признание права собственности является необходимым правоподтверждающим юридическим фактом, то признание права собственности должно осуществляться путем установления юридического факта, особого производства.

Автор обратил внимание на то, что согласно Порядку государственной регистрации прав на недвижимое имущество и их обременений одним из документов, подтверждающий возникновение, переход и прекращение прав на недвижимое имущество является решение суда, вступившее в законную силу. Однако, Порядком принятия в эксплуатацию законченных строительных объектов предусмотрено, что после признания права собственности на

строительный объект (в том числе на самовольно построенное недвижимое имущество) его необходимо принять в эксплуатацию в установленном законодательством порядке. Поэтому автор с целью устранения противоречий в нормативных актах принятия объекта строительства в эксплуатацию предлагает связывать с признанием и государственной регистрацией права собственности на него и при вынесении решения судом предлагает учитывать заключение Государственной архитектурно-строительной инспекции о готовности объекта к эксплуатации.

Внесены предложения по совершенствованию соответствующих норм Гражданского кодекса Украины и законов Украины, касающихся права собственности и практики их применения судами, сформулированы научные выводы относительно отдельных теоретических проблем гражданского права.

Ключевые слова: право на защиту, право собственности, способы защиты, исковая давность, нарушения прав, способы защиты.

SUMMARY

Gnativ O.B. Protection of property rights in civil law. – *On the rights of manuscript.*

Dissertation for the degree of candidate of juridical sciences, specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; family law; private international law. – National Academy of Internal Affairs. – Kyiv, 2015.

In the thesis the concept, specific types of civil and legal protection of property rights in civil law. Describes the main methods of protecting property rights, including such proprietary - legal as recovery of property from illegal possession, removal of obstacles in the implementation of the owner of the right to use and dispose of their property, recognition of property rights and the recognition of invalid legal act that violates the right of ownership and binding - legal, expressed through: how to protect property rights in contractual obligations - recognition of invalid transactions and transfer the rights and obligations of the buyer in the event of sale of the contract in the common property; and non-contractual obligations - acquisition, retention property without sufficient legal grounds for compensation of damage including to the owner of land, residential building other buildings due to the reduction in their value and compensation for moral damages in case of infringement of property rights.

Proposals for improving the relevant provisions of the Civil Code of Ukraine and laws of Ukraine concerning the ownership and practice courts Scientific conclusions on some theoretical problems of civil rights.

Key words: right to protection, ownership, methods of protection, the statute of limitation, violation of rights, how to protect.